

Simon Karlsson

Naturresevat vid Vessingesjön

Halland, Laholms kommun, Veinge socken, Vessinge 3:2 och 3:96

Utredningsår 2015





Hallands Länsmuseum, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2015.

Arkeologisk utredning 2015.

Framsidesbild: Foto: Simon Karlsson.

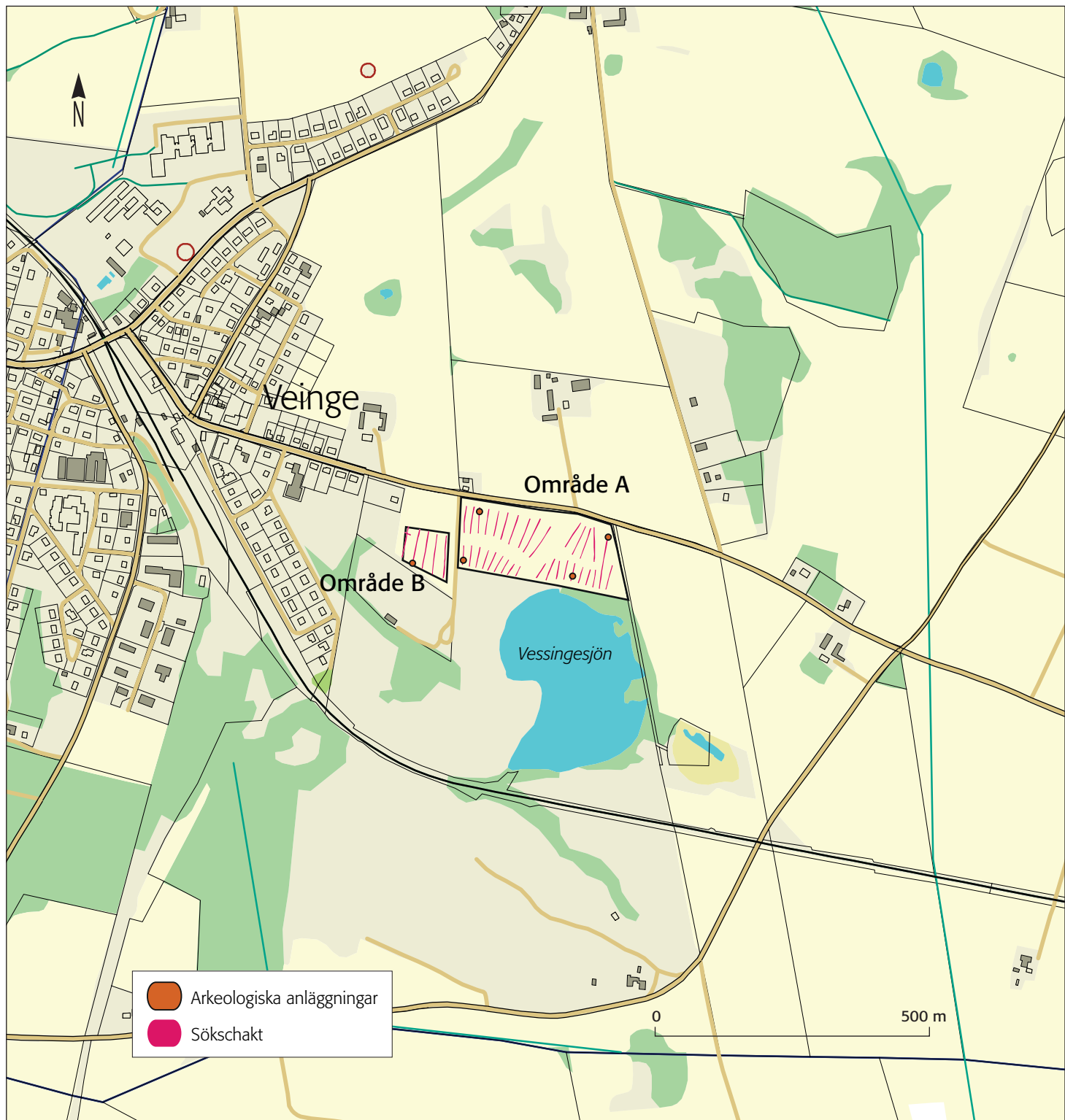
Layout: A. Andersson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Ärende nr ms2006/02316.

Innehåll

SAMMANFATTNING	5
BAKGRUND	5
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ	5
SYFTE OCH METOD	8
RESULTAT	8
TOLKNINGSFÖRSLAG	12
ÅTGÄRDSFÖRSLAG	12
REFERENSER	13
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	13



Figur 1. Karta i skala 1:10 000. Utdrag ur fastighetskartan.

SAMMANFATTNING

Inför anläggandet av ett nytt naturreservat genomfördes en arkeologisk utredning i slutet av juni och början av juli 2015 av personal från Kulturmiljö Halland. De få anläggningar som framträdde var mycket diffusa och troligen rörde det sig i de flesta fall om naturbildningar. Kulturmiljö Halland förordar därför inga vidare antikvariska åtgärder inom det berörda området.

BAKGRUND

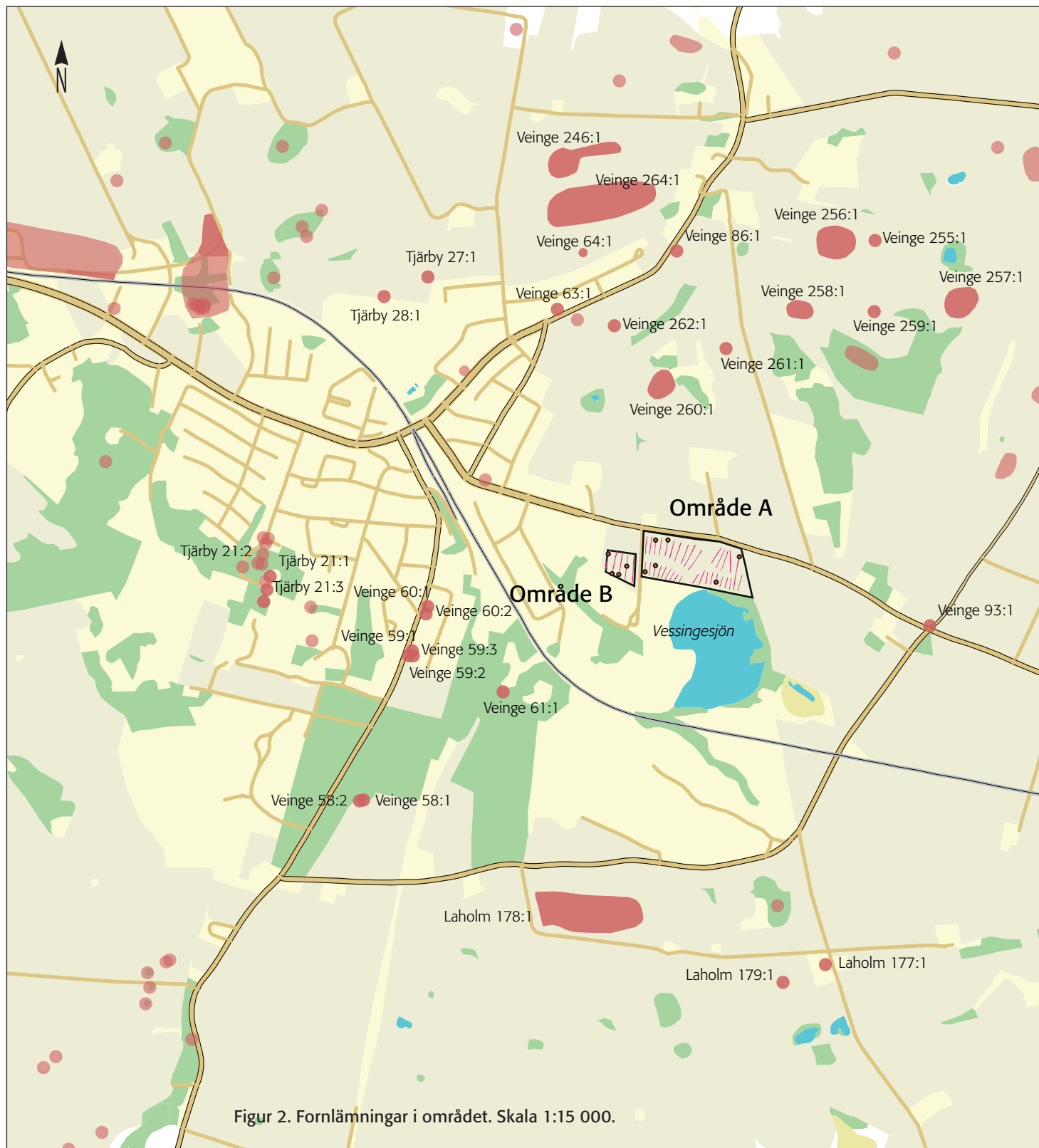
Men anledning av Länsstyrelsen i Halland arbete med ett nytt naturreservat kallat Vessinge sandhedar, på fastigheterna Laholm Vessinge 3:2 och 3:96, Veinge socken, Laholms kommun, har arkeologer från Kulturmiljö Halland utfört en utredning inom det berörda området.

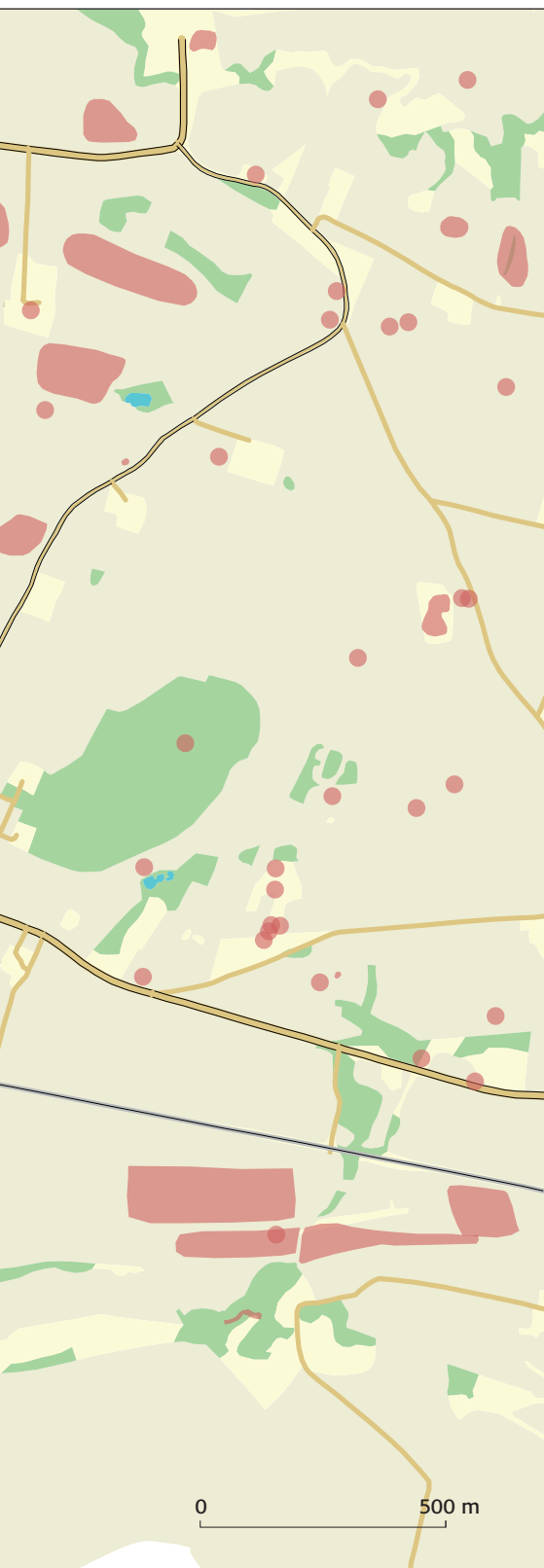
Inför skapandet av omfattande sandarealer som ska gynna olika fjärilsarter, har matjorden från en areal om cirka 40 000 m² (område A, se Figur 3 och 4) schaktats bort med bladschaktare, utan att ha föregåtts av en för området erforderlig arkeologisk insats. Enligt planerna skall jordmassorna läggas upp på en cirka 10 000 m² (område B, se Figur 6 och 7) stor yta väster om den avbanade marken. Det sammanlagt 50 000 m² stora området var beläget på en markerad höjdrygg av sandjord norr och nordväst om Vessingesjön. Det topografiska läget tillsammans med den omgivande fornlämningsrika närmiljön motiverade den arkeologiska utredningen av den avbanade arealen enligt 2 kap 11§ kulturmiljölagen (1988:950). Det var därtill motiverat enligt Länsstyrelsen att genomföra en arkeologisk utredning av den yta på cirka 10 000 m² som planeras att användas för placering av jordmassor.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet är beläget på en markerad höjdrygg av sandjord norr och nordväst om Vessingesjön. Det intilliggande landskapet är mycket rikt på fornlämningar. I närområdet finns stråk av gravhögar från bronsålder, både sådana som idag är synbara och sådana som blivit bortodlade. Närvaron av gravar antyder möjligheter för kringliggande brandgravar eller gravbottnar. I närområdet har liknande gravar uppmärksamrats bland annat vid de antikvariska insatserna i samband med VA-ledingen mellan Veinge - Laholm (jfr Dnr 431-1618) (Tegnshed 2014 och 2015).

Dominerande i närområdets kända fornlämningsbild är den stora representationen av kända och i flera fall monumentala gravar från framförallt bronsålder. Väster om utredningsområdet är Veinge RAÄ 59:1-3 (Krigshögarna) belägna och strax sydost därom ligger två fornlämningar Veinge RAÄ 58:1-2, vilka utgörs av delvis försvunna gravhögar. Något ytterligare västerut ligger de monumentala Trehögarna Tjärby RAÄ 21:1-3. Ungefär 300 meter sydväst om utredningsområdet återfinns Veinge 61:1 en övertorvad stensättning. Syd-





ost om utredningsområdet är Klintehög (Laholm 31:1) belägen. I norr på höjdryggen som löper genom Veinge återfinns gravhögar som Veinge RAÄ 64 (Vessingehögen), Veinge RAÄ 63 (Skipes hög), den borttagna gravhögen Veinge RAÄ 86 och Tjärby RAÄ 27:1 (syns endast en svag förhöjning då den är överplöjd) och Tjärby RAÄ 28:1 (undersökt år 1879 och därefter överplöjd).

Äldre lämningar värda att nämna i närområdet är även flertalet spår efter aktiviteter från stenålder, vilka upptagits i FMIS som varande fyndplatser för flinta, föremål samt avslag och utgörs av Veinge RAÄ 260:1, Veinge RAÄ 261:1, Veinge RAÄ 258:1, Veinge RAÄ 259:1, Veinge RAÄ 257:1, Veinge RAÄ 255:1, Veinge RAÄ 256:1, Veinge RAÄ 264:1 och Veinge RAÄ 246:1. Ungefär 800 meter söder om utredningsområdet återfinns Laholm RAÄ 178:1, en stenåldersboplats där ett 20-tal flintavslag, varav några var retuscherade, några utgjordes av spån samt några bitar bränd flinta, har insamlats inom ett 100 x 300 (Ö-V) meter stort område. Något ytterligare söderut är Laholm RAÄ 179:1 som markerar fyndplats för en rundskrapa av flinta samt flintavslag. På gården intill förvaras en malsten som påträffats i Eldsberga socken, Laholm 177:1.

Ungefär 600 meter norr om utredningsområdet genomfördes en arkeologisk utredning år 2009 i samband med detaljplaneläggning för nya bostäder strax söder om Veingevägen. Den resulterade i att några anläggningar, vilka utgjordes av stolphål, rännor och en grop samt slagen flinta påträffades och registrerades som Veinge RÄA 342. Dessa var dock alltför ringa i antal för att motivera några vidare antikvariska insatser i området (Mattsson 2009). Strax öster om dessa anläggningar finns en i fornminnesregistret registrerad fyndplats för slagen flinta där fem avslag, varav två med retusch samt bitar av flinta iakttagits (Veinge RAÄ 262).

Mellan två industrifastigheter inne i Veinge Samhälle, cirka 400 meter väster om utredningsområdet ligger Veinge RAÄ 60:1-2, som utgörs av två husgrunder,



benämnda "Svenskgraven" respektive "Danskgraven". T.J. Arne som undersökte dessa på 1920-talet menar att det rör sig om kulthus från bronsålder och drar paralleller mellan de båda husgrunderna i Vessinge och en liknande husgrundkonstruktion invid den kända Kiviksgraven i Skåne (Ewald 1928).

Betydligt yngre i sammanhanget är den milsten (med texten Halland 1/4 mil) av gjutjärn från 1847 som i FMIS har erhållit beteckningen Veinge 93:1 och ligger vid Skogabyvägen ungefär 500 meter öster om utredningsområdet.

SYFTE OCH METOD

Syftet med den arkeologiska utredningen var att klarlägga om det fanns okända fornlämningar på avbanad yta (område A) samt okända fornlämningar dolda under mark inom yta för uppläggning av jordmassor (område B), samt att så långt möjligt beskriva dessa.

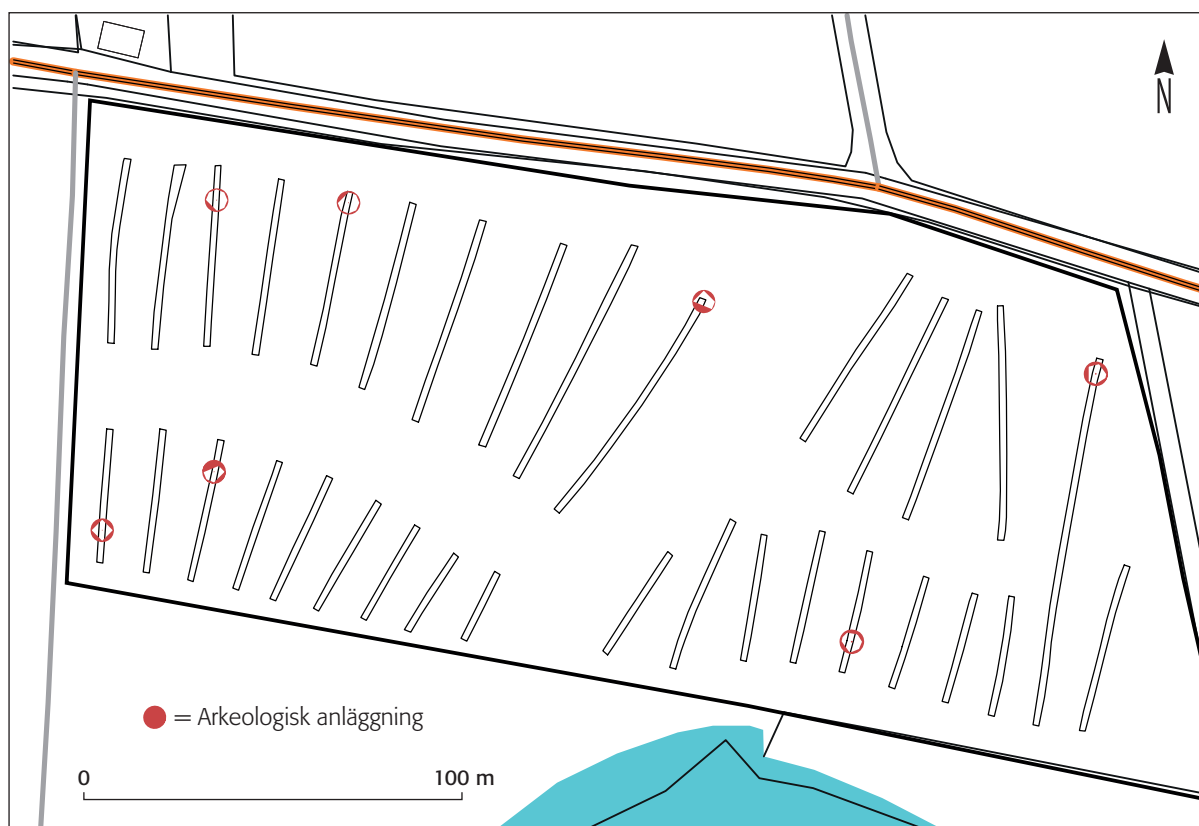
Utredningen gjordes med hjälp av bandgrävare och sökschakt togs upp med en 1,8 meter bred skopa. Den sedan tidigare avschaktade jorden var upplagd i öst–västgående vallar genom hela området. Denna yta kunde därför inte undersökas. Området delades också i mitten av en nordsydligt gående VA-ledning. Denna del av området kunde därför ej heller undersökas. Inom område A drogs utredningsschakt i nord–sydlig riktning med ett avstånd av cirka 10 meter. Inom område B drogs nordsydliga utredningsschakt med ett avstånd av cirka 15 meter. Utredningsschakten uppgick sammanlagt till cirka 1820 löpmeter. Samtliga utredningsschakt och arkeologiska objekt mättes in med GPS och inmättningsdata lagras i Intrasisprojektet Veinge 2015128U. Samtliga utredningsschakt metalldetekterades även nere vid anläggningsnivå.

Figur 3. Panoramabild över område A. Från nordöst. Foto: Mats Nilsson.



RESULTAT

I den nordöstra delen av område A fanns ett större parti där matjorden fortfarande var orörd (matjordsdjupet varierade mellan cirka 0,25–0,5 meter). Dock framkom inga anläggning-



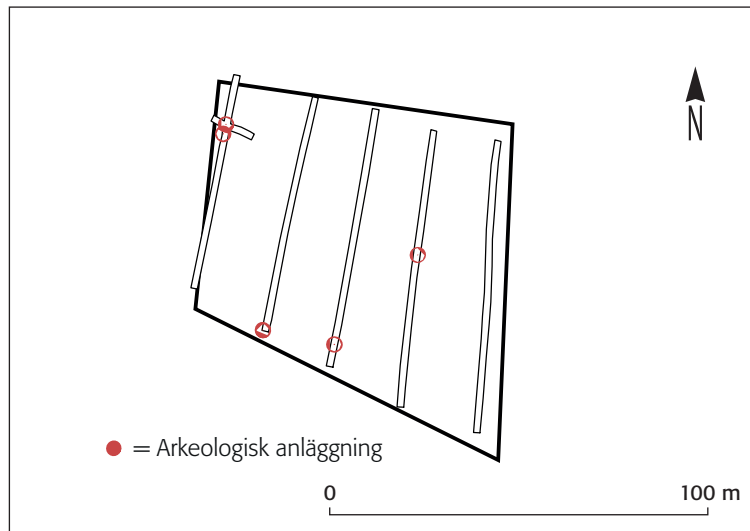
Figur 4. Plan över område A med sökschakt och anläggningar. Skala 1:2000.



Figur 5. Översiktsbild över ett utredningsschakt inom område A, mot söder. Foto: Simon Karlsson.



Figur 6. Översiktsbild över område B, mot sydväst. Foto: Simon Karlsson.



Figur 7. Plan över område B.



Figur 8. Översiktsbild över det östligaste schaktet inom område B, mot norr. Foto: Simon Karlsson.

är här. Den eventuella förlusten av anläggningar vid föreliggande maskinavbaning anses därför vara försumbar. Det bedömdes också att maskinavbaningen var på en sådan nivå att eventuella anläggningar borde ha funnits kvar. Alven bestod uteslutande av sand. Sammanlagt framkom sex stolphål och en grop inom område A. Anläggningarna låg mycket glest och har av allt att döma ej ingått i några konstruktioner som exempelvis långhus etc. Det var inte heller säkert att de framkomna anläggningarna var rester efter mänsklig aktivitet. Flertalet av dem saknade kolinslag och var mycket diffusa vilket gör att det sannolikt snarare rör sig om naturbildningar. Flera tydliga förekommande spår av trädrötter och stenlyft talar för just detta.

Matjordsdjupet inom område B varierade mellan 0,3-0,4 meter. Här framkom sammanlagt fem stolphål. Inte heller här kunde de knytas till några strukturer med undantag för två stolphål som framkom i det västligaste schaktet. De hade ett inbördes avstånd av 2,6 meter vilket är ett vanligt bockparsavstånd i långhus. Ett cirka 12 meter långt tvärschakt drogs därför för att se om det fanns fler stolphål i en potentiell huskonstruktion. Det visade sig dock var tomt.

TOLKNINGSFÖRSLAG

De flesta av de inom utredningsområdet registrerade anläggningarna var mycket osäkra och kunde lika gärna varit naturbildningar. Fler tydliga rotavtryck framkom också i utredningschakten. Troligen kan området norr om Vessingesjön betraktas som sjömark. Den västra delen av område B bestod till viss del av en moränkulle som också den lämpat sig dålig som boplats. Efter en till ytan, förhållandevis omfattande utredning kan man konstatera att det berörda utredningsområdet ej har använts som boplats under förhistorisk eller historisk tid.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Kulturmiljö Halland förordar inga vidare antikvariska åtgärder inom berört område.

REFERENSER

Ewald, V. 1928. *Fasta fornminnen i Höks hd för Syddalland, inv. 6 och 7*, Laholm.

Mattsson, L. 2009. *Vessinge 3:85 Kulturmiljö Halland*. Arkivrapport.

Tegnhed, S. 2014. *Arkeologisk utredning steg 2: VA-ledning Veinge-Laholm*. Halland, Laholms landsförsamling, Tjärby sn och Veinge sn, Vessinge 3:6, Veinge 3:4, Tjärby 10:2, Lilla Tjärby 2:15, 1,3, 1:13 m.fl. Kulturmiljö Halland. Arkivrapport.

Tegnhed, S. 2015 *VA-ledning Veinge-Laholm 2014*. Halland, Arkeologisk förundersökning Laholms landsförsamling, Tjärby sn och Veinge sn, Vessinge 3:6 m fl. RAÄ Veinge 346-349, RAÄ Tjärby 69, 79, RAÄ 240-241. Kulturmiljö Halland. Arkivrapport.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 431–2414–15

Eget dnr: 2015–128

Uppdragsgivare: Länsstyrelsen (Enheten för naturvård och miljöövervakning)

Utförandetid: 30/6–2/7 2015

Personal: Simon Karlsson (projektledare), Mats Nilsson

Höjdsystem: RH 2000

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Undersökt yta: Cirka 3200 m²

Dokumentation: Samtliga schakt och anläggningar är inmätta digitalt inom ramen för Intrasis Version 2.0. Allt arkivmaterial förvaras i Kulturmiljö Hallands arkiv, Halmstad.

Bilddokumentation: Inga bilder sparades.

Fynd: Inga fynd har tillvaratagits.

Datering: -



KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00

E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se